DUVAR KİTABEVİ

ISBN: 978-625-7680-70-7

INSAC Advances in Social and Education Sciences

Editör
Doç. Dr. Mehmet Dalkılıç

Yazarlar

Chapter 1: İlkay Demiralay, Tülay Demiralay, Özdemir Yavaş,
Chapter 2: İbrahim Yorgun,
Chapter 3: Murat Karataş,
Chapter 4: Özlem Sökmen Gürçam,
Chapter 5: Elif Şenel,
Chapter 6: Hamdi Korkman, Gökçe Uluışık,
Chapter 7: Kamile Öner, Birgül Özkan,
Chapter 8: Niyazi Gümüş,
Chapter 9: Seçkin Gönen, Özben Yurtlu,
Chapter 10: Ülhak Çimen, Yaşar Öztürk,
Chapter 11: Gözde Ersezer, Abdulkadir Gümüş,
Chapter 12: Özay Soslu,
Chapter 13: Gülay Tamer,
Chapter 14: Ayşegül Ayyıldız, Osman Ferda Beytekin,
Chapter 15: Sabiha Sevinç Altaş,
Chapter 16: Yasin Keçicioğlu, Selma Güleç,
Chapter 17: M. Serhat Öztürk,
Chapter 18: Berna Hepbilgin

INSAC Advances in Social and Education Sciences

Editör
Doç. Dr. Mehmet Dalkılıç

INSAC Advances in Social and Education Sciences

Genel Yayın Yönetmeni: Berkan Balpetek
Kapak ve Sayfa Tasarımı: Duvar Design
Baskı: Mayıs 2021
Yayıncı Sertifika No: 16122
ISBN: 978-625-7680-70-7

© Duvar Yayınları
853 Sokak No:13 P.10 Kemeraltı-Konak/İzmir
Tel: 0 232 484 88 68

www.duvaryayinlari.com
duvarkitabevi@gmail.com

Baskı ve Cilt: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Ve Tic. Ltd.
İstanbul Cad. İstanbullu Çarşısı No:48/48-49
İskitler 06070 Ankara
Tel: 0 312 341 36 67
Sertifika No:47865

INSAC Advances in Social and Education Sciences

Editör
Mehmet Dalkılıç

Yazarlar
Chapter 1: İlkay Demiralay, Tülay Demiralay, Özdemir Yavaş,
Chapter 2: İbrahim Yorgun,
Chapter 3: Murat Karataş,
Chapter 4: Özlem Sökmen Gürçam,
Chapter 5: Elif Şenel,
Chapter 6: Hamdi Korkman, Gökçe Uluışık,
Chapter 7: Kamile Öner, Birgül Özkan,
Chapter 8: Niyazi Gümüş,
Chapter 9: Seçkin Gönen, Özben Yurtlu,
Chapter 10: Ülhak Çimen, Yaşar Öztürk,
Chapter 11: Gözde Ersezer, Abdulkadir Gümüş,
Chapter 12: Özay Soslu,
Chapter 13: Gülay Tamer,
Chapter 14: Ayşegül Ayyıldız, Osman Ferda Beytekin,
Chapter 15: Sabiha Sevinç Altaş,
Chapter 16: Yasin Keçicioğlu, Selma Güleç,
Chapter 17: M. Serhat Öztürk,
Chapter 18: Berna Hepbilgin

İletişim ve Çalışma Gönderim e-mail adresi:
insackongre@gmail.com

Editörün Notu

Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluğu yazarlara aittir.

ISBN: 978-625-7680-70-7

Contents

Yazarlar 5
Editörün Notu 6
Contents 7
Chapter 1 15
The Regulatory Role of the Digital Skills of the Population on the Impact of Information and Communication Technologies Adoption Level on the Perception of Entrepreneurial Opportunities in Countries (İlkay Demiralay, Tülay Demiralay, Özdemir Yavaş) 15
1. Introduction 17
2. The Literature Review 18
3. Concepts That Take Place in the Research 20
3.1. Adoption with Information and Communication Technologies 20
3.2. Concept of Digital Skills 22
3.3. Perceived Opportunities 23
3.4. Relationships among Adoption Level of ICT, Digital Skills and Perception of Entrepreneurship Opportunity 25
4. Method of Research 27
4.1. Research Model, Data and Method 27
4.2. Analysis and Findings 29
5. Conclusion and Recommendations 31
References 32
Chapter 2 37
The Evolution of Crisis Term in Recent History and Its Propositions for the University Administrators When Covid-19 is Prevalent (İbrahim Yorgun) 37
Introduction 39
1. Rationale of the Study 40
2. Evaluation of Crisis Term in Recent History and Literature Review 41
3. An Efficient University Leadership under the Covid-19 Crisis 43
4. Differentiation Mechanisms under the Pandemic 46
5. Implications for the Future and Conclusion 47
6. References 48
Chapter 3 51
27 Mayıs 1960 Darbesine Giden Süreçte İsmet İnönü'nün Kayseri Ziyareti ve Çıkan Olaylar (Murat Karataş) 51
1. Giriş 53
2. Kayseri Olayları 57
2.1. Yeşilhisar Olayları 58
3. Himmetdede ve İncesu Olayları 59
4. Kayseri Olaylarının Basına ve TBMM'ye Yansıması 61

5. Yassıada Mahkemesinde Kayseri Olaylarının Görülmesi 64
6. Sonuç 66
7. Kaynaklar 68
Chapter 4 75
Özbekistan Dış Ticareti ve Türkiye - Özbekistan Arasındaki Ticari İlişkinin Durumu (Özlem Sökmen Gürçam) 75
1. Giriş 77
2. Özbekistan Dış Ticareti 77
3. Türkiye – Özbekistan Ticari İlişkileri 84
4. Sonuç ve Öneriler 86
5. Kaynakça 87
Chapter 5 89
Boş Zaman, Rekreasyon ve Turizm (Elif Şenel) 89
1. Giriş 91
2. Boş Zaman ve Rekreasyon 92
2.1. Rekreasyon Çeşitleri ve Özellikleri 94
2.2. Rekreasyon Faaliyetlerine Duyulan İhtiyacın Nedenleri 96
3. Rekreasyon ve Turizm 98
4. Sonuç 100
5. Kaynakça 101
Chapter 6 105
Engellilerin Karşılaştığı Psikolojik Sorunlar (Hamdi Korkman, Gökçe Uluışık) 105
Özet 107
Giriş 107
Engelin "Doğası" ve Olası Psikolojik Etkileri 109
Yaşamı Tehdit Eden Kronik Hastalığın Olası Psikolojik Etkileri 111
Sahip Olunan Sosyal Çevre ve Bu Çevrenin Sağladığı İmkanlara Bağımlı Olası Psikolojik Etkiler 113
Psikiyatrik Bozukluklar ve Engellilik 115
Rehabilitasyon Modelleri ve Rehabilitasyon Uzmanlarına Öneriler 115
Sonuç ve Öneriler 117
Kaynakça 119
Chapter 7 123
Hemşirelik Öğrencileri ve Yeni Mezun Hemşirelerde Stres ve Yaygınlığı (Kamile Öner, Birgül Özkan) 123
1. Giriş 125
2. Stres ve Strese Yanıt 126
3. Hemşirelik Öğrencileri ve Stres 127
4. Yeni Mezun Hemşireler ve Stres 128
Kaynaklar 130
Chapter 8 135
Terörün Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Yoksulluğa Etkisi (Niyazi Gümüş) 135
1. Giriş 137

2. Yoksulluk ve Teröre Kavramsal Bakış....137
3. Türkiye'de Terörün Tarihçesi....140
4. Yoksulluk Terör İlişkisi Literatür Taraması....140
5. Terörün Bölge Halkına Etkileri....143
5.1. Tarım Ve Hayvancılık Üzerine Etkileri....143
5.2. Terör Ve Göç....144
5.3. Türkiye'de Bölgesel Yoksulluk ve Terörün Bölgesel Yoksulluğa Etkisi....146
5.4. Terörün Eğitim Üzerine Etkileri....149
5.5. Yatırım Ve İstihdam Üzerinde Etkileri....151
5.6. Terörün Turizm Sektörüne Etkileri....151
6. Sonuç....152
7. Kaynakça....152
Chapter 9....157
İç Denetim Faaliyetlerinin Etkinliğinin ve Verimliliğinin Sağlanmasında Kullanılan Bir Yöntem: Çevik Denetim (Seçkin Gönen, Özben Yurtlu)....157
Giriş....159
1. Bağımsız Denetim Kavramı....159
1.1. Bağımsız Denetimin Tanımı ve Önemi....159
1.2. Bağımsız Denetim Süreci....160
2. İç Denetim Kavramı....162
2.1. İç Denetimin Tanımı ve Önemi....162
2.2. Bağımsız Denetim-İç Denetim ve İç Kontrol İlişkisi....164
3.Çevik Denetim Kavramı....166
3.1. Çeviklik Kavramı....166
3.2. Çevik Denetim....168
Sonuç....171
Kaynakça....173
Chapter 10....177
Kapitalizmin Eleştirisini Sinema Filmleri Üzerinden Okumak: Şampiyonlar Filmi Örneği (Ülhak Çimen, Yaşar Öztürk)....177
Giriş....179
1. Tüketim Toplumlarında Ötekileştirilen Bireyler....180
1.1 Tüketim Kıskacındaki Hedonik Birey....183
1.2.Modernleşmenin Diyalektiği....184
2.Çalışmanın Önemi veAmacı....185
2.1 Çalışmanın Yöntemi....185
2.2 Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları....186
3-Şampiyonlar Filmi....186
3-1 Filmin Künyesi....186
3-2 Filmdeki Söylemlerin Analizi....186
Sonuç....189
Kaynaklar....190
Chapter 11....193
Kadın Girişimciliği ve Karşılaşılan Sorunlar (Gözde Ersezer, Abdulkadir Gümüş)....193

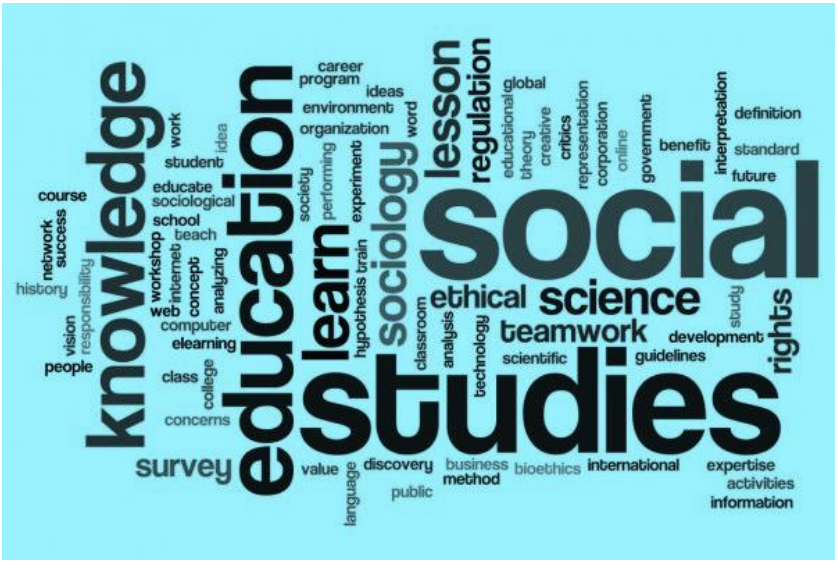
1. Girişimcilik....195
1.1 Girişimciliğin Tanımı....195
1.2. Girişimciliğin Önemi....196
2. Girişimci ve Kadın Girişimciler....197
2.1.Girişimci....197
2.2. Kadın Girişimciler....197
2.3. Kadın Girişimcilerin Özellikleri....200
2.4. Kadın Girişimci Tipolojisi....201
2.4.1. Goffee ve Scase'e Göre Kadın Girişimci Tipolojisi....201
2.4.2. Moore'a Göre Kadın Girişimci Tipolojisi....202
2.4.3. Carter ve Cannon'a Göre Kadın Girişimci Tipolojisi....202
2.4.4. Nielsen ve Kjeldsen'in Kadın Girişimci Tipolojisi....203
2.4.5. Welter'in Kadın Girişimci Tipolojisi....204
2.4.6. Kumar'a Göre Kadın Girişimci Tipolojisi....204
2.5. Kadın Girişimciliğinin Önemi....205
2.6. Kadınları Girişimci Olmaya İten Faktörler....206
2.7.1. İtici Faktörler....206
2.7.2. Çekici Faktörler....207
3. Kadın Girişimcilerin Temel Sorunları....208
Sonuç....212
Kaynakça....213
Chapter 12....215
Fen Bilimleri Öğretiminde Bilimin Doğası (Özay Soslu)....215
1. Bilim Nedir?....217
1.1. Bilimin Tanımı....217
1.2. Bilimi Niteleyen Özellikler....217
●Bilim olgusaldır....217
●Bilim mantıksaldır....218
●Bilim nesneldir....218
●Bilim eleştireldir....218
●Bilim genelleyicidir....218
●Bilim seçicidir....219
●Bilim ilerleyicidir....219
●Bilim evrenseldir....219
1.3. Bilimi Oluşturan Öğeler....219
1.3.1. Bilgi....219
Bilgi türleri....220
●Gündelik Bilgi....220
●Dinsel Bilgi....220
●Sanat Bilgisi....220
●Felsefi Bilgi....220
●Teknik Bilgi....220
●Bilimsel Bilgi....220
1.3.2 .Bilimsel süreç becerileri....221

1.3.3. Bilimin doğası 221
Bilimin Doğasında Bilimsel Bilgi 222
●*Bilimsel bilginin değişilebilir doğası* 222
●*Bilimsel bilgi deney ve gözlemlerden elde edilmiş delillere dayanır* 222
●*Öznellik* 223
●*Bilimsel bilginin yaratıcı doğası* 223
●*Bilimsel bilginin sosyal ve kültürel yapısı* 223
●*Gözlemler, çıkarımlar ve bilimde teorik başlıklar* 223
●*Bilimsel teoriler ve kanunlar* 224
2. Bilim-Fen Bilimleri İlişkisi 224
2.1. MEB Fen ve Teknoloji Öğretim Programı (2005) 224
2.2. MEB Fen ve Teknoloji Öğretim Programı (2013) 226
2.3. MEB Fen Bilimleri Öğretim Programı (2017) 227
2.4. Fen Okuryazarlığı 228
2.4.1. Fen Okuryazarı Bireylerin özellikleri 228
2.5. Bilimin Doğasının Fen Eğitimindeki Rolü 229
2.6. Bilimin Doğasının Öğretimi 229
2.6.1. Bilimin Doğasını Neden Öğretiyoruz? 229
2.6.2. Bilimin doğası nasıl öğretiliyor? 230
2.6.2.1. Dolaylı Yaklaşım 230
2.6.2.2. Tarihsel Yaklaşım 231
2.6.2.3. Doğrudan-Yansıtıcı Yaklaşım 231
3. Kaynakça 232
Chapter 13 237
Sağlık Çalışanlarında Stres Düzeyi ve Performans Arasındaki İlişkide Kişilik Tiplerinin Rolü (Gülay Tamer) 237
1. Giriş 239
2. Literatür İnceleme 241
2.1. Stresin Sağlık Çalışanlar Açısından Önemi 242
2.2. Stresin Sağlık Kurumları açısından önemi 243
2.3. Sağlık Çalışanlarının Kişisel Stres Kaynakları 244
2.4.Çalışanın Bilgi, Beceri ve Yeteneklerinin Yetersizliği 245
3. Karma Tipi Kişilik Özellikleri 245
3.1. Yaşam ve kariyer değişikliği 246
3.2. Rol belirsizliği 246
3.3. Ailevi sorunlar 246
3.4.Çalışanın Kaygı Ve Heyecan Düzeyi 246
4. Sağlik Çalişanlarinda Stres Düzeyi Ve Performans Arasindaki İlişki 247
4.1.İş Perfornansı Ve Kişilik Yapısı 247
Sonuç ve Öneriler 248
Kaynaklar 249
Chapter 14 253
Öğretmen Adaylarının Narsisizm ve Otantiklik Düzeyleri (Ayşegül Ayyıldız, Osman Ferda Beytekin) 253

1. Giriş....255
2. Yöntem....256
2.1. Araştırmanın Modeli....256
2.2. Evren ve Örneklem....256
2.3. Veri Toplama Araçları....257
2.4. Verilerin Analizi....257
3. Bulgular....257
4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler....259
5. Referanslar....260
Chapter 15....265
Y Kuşağı ve Beklentileri (Sabiha Sevinç Altaş)....265
1. Giriş....267
2. Kuşak Kavramı....267
2.1. Kuşak Sınıflandırmaları....269
2.1.1. Sessiz Kuşak (Silent Generation)....270
2.1.2. Bebek Patlaması (Baby Boomers)....272
2.1.3. X Kuşağı....273
2.1.4. Y Kuşağı....275
2.1.5. Z Kuşağı....277
2.1.6. Türkiye'de Kuşaklar....278
3. Y Kuşağı....278
3.1. Y Kuşağının Temel Özellikleri....278
3.2. Y Kuşağının Diğer Kuşaklardan Farklılıkları....280
3.3. Y Kuşağı İle İlgili Yapılan Araştırmalar....282
4. Y Kuşağının Beklentileri....285
4.1. Y Kuşağının İş Yaşamı ve Kariyer İle İlgili Beklentileri....285
4.2. Y Kuşağının Ebeveyn Beklentileri....287
4.3. Y Kuşağının Liderlik Beklentileri....287
5. Sonuç....288
Kaynakça....289
Chapter 16....295
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Empatik Eğilim Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Yasin Keçicioğlu, Selma Güleç)....295
1. Giriş....297
2. Araştırma Modeli....299
2.1 Evren ve örneklem....299
2.2 Veri toplama araçları....299
2.3 Verilerin toplanması ve çözümlenmesi....300
3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular....300
3.1 Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik eğilim düzeyine yönelik bulgular....303
4. Tartışma Sonuç ve Öneriler....306
5. Kaynakça....307
Chapter 17....309

A Study of Youth in Civil and Political Participation (M. Serhat Öztürk) 309
1. Introduction 311
2. The Purpose and Importance of the Research 314
3. Design and methods 315
3.1. Data collection and sample 315
3.2. Sampling Method and Sampling Selection 315
3.3. Measurement 315
3.4. Application of the Questionnaire 316
3.5. Data analysis 316
3.6. Ethical consideration 316
4. Findings 317
5. Discussion and Conclusion 319
6. References 323
Chapter 18 327
Kazdağı Ağaç Topluluklarının Coğrafi Dağılışına Yönelik Bir Mekansal Analiz (Berna Hepbilgin) 327
1. Giriş 329
2. Saf Yayılışlı Egemen Ağaç Topluluklarına Yönelik Mekânsal Analiz 331
3. Sonuç 340
4. Referanslar 341

INSAC Advances in Social and Education Sciences

CHAPTER 3

27 Mayıs 1960 Darbesine Giden Süreçte İsmet İnönü'nün Kayseri Ziyareti ve Çıkan Olaylar (Murat Karataş)

27 Mayıs 1960 Darbesine Giden Süreçte İsmet İnönü'nün Kayseri Ziyareti ve Çıkan Olaylar*

Murat Karataş
Abdullah Gül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü
Kayseri/Türkiye
E-mail: murat.karatas@agu.edu.tr
ORCID ID:0000-0003-1174-5828

**Bu çalışma, Türk Eğitim-Sen ve Uluslararası Avrasya Eğitim Sendikaları Birliği (UAESEB) tarafından 2020 "Bilge Tonyukuk Yılı Anısına" 12-14 Kasım 2020 tarihinde Ankara/Türkiye'de çevrim içi platformlar üzerinden düzenlenen "3. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi" de özet olarak sunulan bildirinin gözden geçirilmiş halidir.*

1. Giriş

Türkiye'de Cumhuriyetin kuruluşundan İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar geçen süreçte kısa süreli Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TCF)[1] ve Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF)[2] denemeleri hariç tutulursa tek partili dönem yaşandı. Bu dönemin temel aktörü ise devleti kuran parti durumundaki Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)[3] oldu. İkinci Dünya Savaşı

[1]Türkiye Cumhuriyeti tarihinin ilk muhalefet partisidir. Türk İstiklal Harbinin lider kadrosunu oluşturan Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele öncülüğünde, 17 Kasım 1924'te kurulmuştur. Parti tüzüğünde Cumhuriyet ilkesinin, liberalizmin ve demokrasinin benimsendiği belirtilirken aynı zamanda dini inançlara da saygılı olunduğu açıklanmıştır. İdeolojik olarak liberal muhafazakâr olan parti Şubat 1925'te başlayan Şeyh Sait isyanı ile ilişkilendirilerek 5 Haziran 1925'te mahkeme kararı ile kapatılmıştır. Bkz.; Ahmet Yeşil, **Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk Teşkilatlı Muhalefet Hareketi Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**, Cedit Neşriyat, Ankara, 2002.

[2]Gazi Mustafa Kemal'in önerisi ve onayıyla 12 Ağustos 1930'da Ali Fethi Okyar tarafından kuruldu. Programında, partinin cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve laiklik ilkelerine bağlı olduğu belirtilirken, yabancı sermayenin ülkeye girmesinin özendirilmesi ve ekonomik yaşamda sürekli devlet müdahalesine karşı çıkılmıştı. İdeolojik olarak liberal olan partinin lideri Ali Fethi Okyar İzmir gezisi sırasında çıkan olaylar sonrası iktidara gelme noktasında Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'le çatışmak zorunda kalacağını görmüş ve 17 Aralık 1930'da partiyi feshetmiştir. Bkz.; Fethi Okyar, **Üç Devirde Bir Adam**, (Yay. Haz. Cemal Kutay), Tercüman Yayınları, İstanbul, 1980; Ahmet Ağaoğlu, **Serbest Fırka Hatıraları**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011; Çetin Yetkin, **Serbest Cumhuriyet Fırkası Olayı**, Karacan Yayınları, İstanbul, 1982; Cem Emrence, **99 Günlük Muhalefet Serbest Cumhuriyet Fırkası**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006; Abdülhamit Avşar, **Bir Partinin Kapanmasında Basının Rolü Serbest Cumhuriyet Fırkası**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998.

[3]Gazi Mustafa Kemal tarafından Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin devamı olarak 9 Eylül 1923'te Halk Fırkası adıyla kuruldu. İdeolojik anlamda kendisini milliyetçi olarak niteleyen partinin siyasi tarihimizdeki en önemli özelliği devleti kuran ve dönüştüren parti olmasıdır. Bkz.; Şerafettin Turan, **Kökeni Ulusal Direnişe Dayanan Bir Devrim Partisi Cumhuriyet Halk Partisi**, Tüses Yayınları, İstanbul, 2000; Zeki Çevik, **Milli Mücadele'de "Müdafaa-i Hukuk'tan Halk Fırkası'na" Geçiş (1918-1923)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2002; Suna Kili,

sonunda Milli Şef İnönü gerek iç gerekse dış şartların zorlamasıyla Türkiye'de çok partili hayata geçme kararı alırken kısa süre içerisinde evrensel değerleri kabul eden irili ufaklı pek çok siyasi parti ortaya çıktı[4]. Ancak bu partilerin en önemlisi 7 Ocak 1946'da '*Dörtlü Takrir*' isimli tarihi belgeye imza koyan Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü tarafından kurulan Demokrat Parti (DP)[5] oldu. DP'nin ilk genel başkanlığına Celal Bayar seçilirken parti 1946-1950 döneminde muhalefette yer aldı[6]. 21 Temmuz 1946'da DP ilk sınavını verdi. Ancak demokrasinin temel prensibine aykırı bir şekilde '*açık oy-gizli tasnif*' sistemiyle yapılan seçimde DP kendini göteremedi; ama seçimlere hile karıştırıldığı tezini de sürekli işledi[7].

Seçim burukluğuna rağmen DP büyümeye devam etti. Bir yandan partinin kurumsallaşması sürerken beklenmedik bir anda bölünme yaşandı. Daha sert muhalefet yapılmasını isteyen bir grup milletvekili DP'den ayrılarak 20 Temmuz 1948'de Millet Partisi (MP)'ni kurdu[8]. Bu arada 17 Ekim 1948'deki ara seçimlere hem DP hem de MP seçim sistemi değiştirildiği için seçimi boykot etti ve katılmadı. 16 Ekim 1949'da yapılan ara seçimlerde de boykot sürdü. Bununla birlikte söz konusu dönemde DP'nin en önemli işlevi CHP'yi Anayasa'nın demokratikleşmesi, seçimlerin serbest yapılması vb. alanlarda adım atmaya zorlaması oldu. Nihayet '*gizli oy, açık tasnif*' ve yargı

1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976; Hikmet Bila, **CHP (1919-2009)**, Doğan Kitap, İstanbul, 2008; Ayşe Güneş Ayata, **CHP (Örgüt ve İdeoloji)**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1992; Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952)**, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1952.

[4]Bu süreçte kurulan partiler: Milli Kalkınma Partisi (MKP), Demokrat Parti (DP), Sosyal Adalet Partisi (SAP), Liberal Demokrat Parti (LDP), Çiftçi ve Köylü Partisi (ÇKP), Türk Sosyal Demokrat Partisi (TSDP), Türkiye Sosyalist Partisi (TSP), Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP), Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi (TİÇP), Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSEKP), Yalnız Vatan İçin Partisi (YVP), Ergenekon Köylü ve İşçi Partisi (EKİP), Arıtma Koruma Partisi (AKP), İslam Koruma Partisi (İKP), Yurt Görev Partisi (YGP), İdealist Partisi (İP), Türk Muhafazakâr Partisi (TMP),Türkiye Yükselme Partisi (TYP), Millet Partisi (MP), Öz Demokratlar Partisi (ÖDP), Serbest Demokrat Partisi (SDP), Müstakil Türk Sosyalist Partisi (MTSP), Toprak, Emlâk ve Serbest Teşebbüs Partisi (TESTP), Müstakiller Birliği (MB). Firuzan Hüsrev Tökin, **Türk Tarihinde Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişimi (1839-1965)**, Elif Yayınları, İstanbul, 1965, s. 78-85.

[5]DP'nin 88 maddelik programının ilk maddesinde kurulma gerekçesi "*DP, Türkiye Cumhuriyeti'nde demokrasinin geniş ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesine ve genel siyasetin demokratik bir görüş ve zihniyetle yürütülmesine hizmet maksadıyla kurulmuştur*." şeklinde ifade edilmiştir. M. Serhan Yücel, **Demokrat Parti**, Ülke Kitapları, İstanbul, 2001, s. 257-267.

[6]Cem Eroğul, **Demokrat Parti Tarih ve İdeolojisi**, Yordam Kitap, İstanbul, 2013, s.16.

[7]Tanel Demirel, **Türkiye'nin En Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 60-61.

[8]Cemal Anadol, **Türk Siyaset Tarihinde Demokrat Parti**, Yeniden Kuvayi Milliye Yay., İstanbul, 2004, s. 61.

denetiminde yapılan 14 Mayıs 1950 seçimleri sonucunda DP iktidara gelerek ülkeyi on yıl boyunca tek başına yönetti. DP bu dönemde CHP ile birlikte Türk siyasi hayatının iki merkez partisinden biri oldu. DP tarafından 1946-1960 döneminde oluşturulan ve 27 Mayıs sonrasını da etkileyen anlayış kimi isimlerce merkez sağ olarak ifade edilmiştir. Bu isimlerden biri olan Mert'e göre DP tarafından oluşturulan merkez sağ anlayış; millet iradesine inanma, halkın inanç, din, kültür, örf ve adetlerine saygı gösterme, milliyetçi-muhafazakâr, laik, antikomünist, liberal ve serbest piyasa ekonomisi taraftarı olmayı gerektirmiştir[9].

DP'nin tek parti dönemini 1950-1954, 1954-1957 ve 1957-1960 olmak üzere üç dönemde incelemek mümkündür. İlk dönem 14 Mayıs 1950 seçim galibiyetiyle başlamış ve bu döneme damgasını vuran önemli gelişmeler demokrasi ve özgürlükler alanında olmuştur. Bu noktada en önemli gelişme Ezanın Arapça okunma yasağının kaldırılması olurken tek parti döneminde siyaset merkezinin uzağında tutulan İslamcı kesimin DP'ye yönelmesi sonucunu doğurmuştur. DP iktidarının ilk döneminde, ekonomi alanında özel sektör büyürken devlet yatırımlarında da artışlar görüldü. Dış politikada ise Kore'ye asker gönderme, NATO'ya üye olma, Balkan paktına katılma gerçekleşirken Kıbrıs '*milli dava*' haline gelmişti.

Diğer taraftan birinci dönemde CHP lideri İnönü, Halkevlerinin kapatılması[10], CHP'nin mal varlığına el konulması[11], Millet Partisi (MP)'nin kapatılması[12] vb. uygulamalardan hareketle DP hükümetini ülkede istikrarsızlığa ve siyasi güvensizliğe sebebiyet vermekle itham etmişti[13]. DP, 2 Mayıs 1954'te yapılan genel seçimlerden de galip çıkarak ikinci dönemini

[9]Nuray Mert, **Merkez Sağın Kısa Tarihi**, Selis Kitaplar, İstanbul, 2007, s. 39-50.

[10]Halkevleri 1932-1951 yılları arasında CHP'ye bağlı faaliyet gösteren kültür ve siyasi eğitim kurumu oldu. Bu dönemde CHP söz konusu kurumlardan milli kültürün gelişimi ve inkılâbın kökleştirilmesi, Türk milletinin sosyal, kültürel ve ahlaki sahada birlik oluşturması, yetişkinlerin eğitilmesi, pozitif ilimlerin öğrenilmesi/öğretilmesi, köylü ve şehirlinin kaynaştırılması hedefine hizmet etmesini amaçlamıştır. Bkz.; Murat Karataş, "Tek Parti Döneminde Halk Eğitiminin Bir Aracı Olarak Halkevleri", **Tarih Toplum ve İnanç**, (Ed. Kazım Kartal ve Fehminaz Çabuk), İksad Yayınevi, Ankara, 2020.

[11]DP 1954 seçimleri öncesi CHP'nin bütün mallarına el konulmasını uygulamaya koyarak ana muhalefet partisini mali bakımdan felç etmeyi hedeflemişti. Bu plan uygulamada başarılı olmuş ve CHP seçimlerde ciddi bir yenilgi almıştı. Bu yasa, iktidar-muhalefet ilişkilerinde onarılması zor olan yaralar açarken, iktidar, güçsüz düşürdüğü muhalefet karşısında, rahat bir nefes alma fırsatı bulmuştu. Mustafa Albayrak, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2004, s. 221.

[12]Türk siyasi tarihinde "*öfke partisi*" olarak da nitelenen Millet Partisi (MP) laikliğe aykırı hareketlerin odağı olduğu gerekçesi ile 27 Ocak 1954'te sıradan bir dernek gibi Ankara Birinci Ceza Mahkemesi kararıyla kapatılmıştı. Alihan Limoncuoğlu, "Türkiye'de Üçüncü Yolun Başı: Millet Partisi (1948)", **Akademik Hassasiyetler**, C: 5, S: 10 (Aralık 2018), s. 150.

[13]Rasim Koç, **İdam Sehpasındaki Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu**, Kopernik Kitap, İstanbul, 2018, s. 178.

başlattı. Ancak hızlı büyüme ve serbest piyasa uygulamasında yaşanan yer yer olumsuzluklar kısa süre içerisinde iktidarı muhalefete karşı sertleştirdi. Bu noktada örneğin iktidarının ilk döneminde demokratik hak ve özgürlükleri genişletme yönünde çaba gösteren DP'nin dönemde ortaya koyduğu antidemokratik uygulamalar (Kırşehir ve Malatya'nın siyasi tercihleri nedeniyle cezalandırılması, CMP lideri Osman Bölükbaşı'nın cezaevine konulması vb.) hem muhalefette hem de parti içinde eleştirileri ortaya çıkardı. Parti içerisinden gelen eleştirilerin somutlaşması ise Hürriyet Partisi (HP)'nin kurulmasıyla gerçekleşti[14]. DP'nin muhalefete karşı sert uygulamalara girdiği ortamda CHP'de iktidara karşı günden güne hırçınlaştı. Bununla birlikte her ne kadar 1950-1957 arasında ülkedeki siyasi gerginlik artmışsa da iktidar-muhalefet arasındaki ilişki kopmadı. Bu noktadan hareketle gerek iktidarın gerekse de muhalefetin demokrasinin hâlâ rayında gittiğini düşündüklerini söylemek mümkündür.

DP-CHP ilişkisinde gerilimli dönemi başlatan gelişme ise 1957 seçimleri oldu. Ekonomideki kötüye gidiş ve basına uygulanan baskı vb. olumsuzlukların gölgesinde CHP lideri İnönü, 1957 seçimlerine iktidar umuduyla girdi. Ancak seçim sonuçları İnönü'nün beklediği gibi olmadı ve DP dönemde üçüncü kez iktidara geldi. CHP'nin oyları 1954 seçimlerine göre ciddi oranda artmasına rağmen seçimi DP'nin kazanması İnönü'yü ve CHP tabanını pek memnun etmedi. İnönü'nün seçim sonuçlarını tanımayacaklarını bildirmesi ve seçimin galibinin CHP olduğu yönündeki açıklamaları parti tabanını hareketlendirdi. Buna karşı DP ise CHP'yi seçim yenilgisini kabul etmeyerek halkı başkaldırmaya teşvik etmekle suçladı. Seçim sonuçlarının açıklanması ardından aralarında Çanakkale, Gaziantep ve Samsun'unda olduğu kimi seçim çevrelerinde CHP ve DP'liler arasında ölümle sonuçlanan kavgalar yaşandı. DP hükümeti bu olaylara karşı sert tedbirler alınacağını, hatta gerekirse ordunun dahi kullanılacağını duyurmasına rağmen olaylar devam etti[15].

Türkiye 1959 yılı baharıyla birlikte DP-CHP ilişkilerinde geri döndürülemez bir evreye girdi. CHP lideri İnönü'nün 29 Nisan 1959'da "*Büyük Taarruz*"[16] adını verdiği Ege gezisi sırasında Uşak'ta ve İzmir'de

[14]Diren Çakmak, **Hürriyet Partisi (1955-1958)**, Libra Kitap, İstanbul, 2016, s. 211.

[15]Seçim sonuçlarının zamanından önce devlet radyosundan açıklanması 1957 seçim sonuçlarını CHP nazarında tartışmalı hale getirirken Yassıada Mahkemesi'nde de "*Radyo Davası*" nın açılmasına sebep olmuştur. Metin Toker, **DP Yokuş Aşağı (1954-1957)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, s. 266; Nevra Ensarı, "Ellili Yıllarda Radyo ve Siyaset" **Türkiye'nin 1950'li Yılları**, (Hzl. Mete Kaan Kaynar), İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 410.

[16]Kocabaş'a göre bu dönemde İnönü'yü "*Büyük Taarruz*" adı verilen Ege Gezisine çıkartan iki neden vardı. Bunlardan ilki Menderes'in Londra'daki uçak kazası sonrası halk nezdinde yeniden karşılık bulması ikincisi ise DP hükümetinin 1958 Ağustos'unda aldığı "*Ekonomik İstikrar Tedbirleri*" nin olumlu sonuçlar vermeye başlaması idi.

meydana gelen olaylar ve bu olayların TBMM'de görüşülmesi sırasında iktidarın muhalefete karşı takındığı tavır ayrıca İnönü'nün "*Arkadaşlar, şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilal meşru bir haktır. Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam*"[17] şeklindeki meşhur konuşması ülkenin kaderini belirleyen gelişmeler olmuştu. Zira CHP'nin Uşak olaylarının sorumluları olarak gördüğü Başbakan Adnan Menderes ve İçişleri Bakanı Namık Gedik hakkında meclis soruşturması açılması yolunda 6 Mayıs 1959'da önerge verdi. Bu önerge DP tarafından uzun bir oyalamaca sonunda 15 Şubat 1960'da reddedildi. İşte Yeşilhisar-Himmetdede-İncesu dizisinden oluşan Kayseri Olayları da bu tarihsel zeminde ortaya çıkarken 27 Mayıs 1960 darbesine giden süreçte önemli dönüm noktası oldu.

Bu çalışmanın amacı DP ve CHP'nin 1950'li yıllar boyunca çok partili demokrasi anlayışı ve felsefesinden uzak olmalarının Türk demokrasisinin sağlıklı gelişmesinin önündeki en büyük engel olduğunu göstermektir. Bu doğrultuda 27 Mayıs'a giden süreçte Kayseri'nin küçük bir ilçesi olan Yeşilhisar'da DP ve CHP'liler arasında yaşananlar iktidarın muhalefete tahammülsüzlüğünün muhalefetinde sorumluluk duygusuyla hareket etmemesinin önemli bir örneği olmuştu[18]. '*Kayseri Olayları*' olarak isimlendirilen Yeşilhisar-Himmetdede-İncesu olayları sırasında CHP'nin sorumlu muhalefet anlayışından uzak olması, iktidarı elinde bulunduran DP'nin de demokratik sistemin vazgeçilmez unsuru olan farklı sesler karşısında kendisinden önceki Milli Şef dönemi anlayışını devam ettirmesi Türk siyasetini bir çıkmaza sürüklediğini söylemek mümkündür.

2. Kayseri Olayları

'*Kayseri Olayları*' 17 Şubat - 3 Nisan 1960 tarihleri arasında ortaya çıkan ve bu yönüyle de 27 Mayıs 1960 darbesinin seyrini etkileyen Yeşilhisar – Himmetdede ve İncesu olaylarını ifade etmişti. Söz konusu olaylar dizisi 27 Mayıs'a giden süreçte iktidar partisi DP ile ana muhalefet partisi CHP arasında yaşanan kötü iktidar ve kötü muhalefet politikası örneği olurken darbenin de hazırlayıcı unsuru olmuştu. Öyle ki bu olaylar, iktidar partisi DP tarafından CHP ve güdümündeki basının "*Yıkıcı faaliyetlerini araştırmak ve*

Süleyman Kocabaş, **27 Mayıs 1960 Darbesinin İç Yüzü Menderes Nasıl Devrildi?**, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 240-241.

[17]Mehmet Ali Birand-Can Dündar-Bülent Çaplı, **Demir Kırat Bir Demokrasinin Doğuşu**, Can Yayınları, İstanbul, 2016, s. 165.

[18]Yavuzalp'e göre bu tahammülsüzlükte, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın, CHP lideri İsmet İnönü'yü tekrar iktidarda görmemek saplantısı önemli bir etken olmuştu. Ercüment Yavuzalp, **Menderes'le Anılar**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, s. 136; Bize göre, DP'nin on yıllık iktidarının ortaya çıkardığı aşırı güven duygusu, eleştirilere tahammülsüzlük/hoşgörüsüzlük, tabanın ve aydın kitlenin desteğini yitirmesi vb. sebepler 27 Mayıs'ın ortaya çıkmasında önemli etmenler olmuştur.

gerekli tedbirleri almak" için Meclis Tahkikat Komisyonunun kurulmasına yol açmış CHP lideri İnönü'nün TBMM kürsüsünden "*Şartlar uygun olursa ihtilal olur*" söylemini ortaya çıkarmış bunların sonunda gelen öğrenci ayaklanmaları da kan dökülmesini doğurmuştu.

2.1. Yeşilhisar Olayları

Türkiye'de çok partili hayata geçişle birlikte ülke genelinde görülen partizanlık hastalığı Kayseri genelinde de yaşanmıştı. Dönemde ülkede ve Kayseri'de etkili olan partizanlık küçük bir ilçe olan Yeşilhisar'da da kahvelerin ve camilerin ayrılması şeklinde gerçekleşmişti. 17 Şubat 1960'ta Şehir Kulübü'nde CHP ilçe Başkanı Mustafa Ünal ile DP ilçe Başkanı Salih Kürkçü arasında yaşanan ağız kavgası sırasında silahlar patlamıştı. Olay sonrası Ünal'ın Adliye'ye götürülmesi sırasında CHP'lilerin eylemleri, Ankara'ya "*Halkçılar Adliye binasına saldırıp yaktılar*" şeklinde rapor edilmesi üzerine TBMM Başkanı Refik Koraltan ve Adalet Bakanı Esat Budakoğlu, ilçeye gelerek incelemede bulunmuştu. Budakoğlu, inceleme sonrasında Başbakan Menderes'e verdiği raporda, Adliye binasının yakılmadığı ve olayın büyütülecek bir durum taşımadığını belirtmişti[19]. Buna rağmen Şehir Kulübü'ndeki olaylar sonrası tutuklanan CHP'li Ünal'ın 24 Mart'ta Yeşilhisar Cezaevi'nden Kayseri Cezaevi'ne nakli sırasında CHP'li gençler ile DP'li gençler arasında kavga yaşanmış olay sırasında polisin silah kullanması üzerine üç CHP'li genç yaralanmıştı[20]. Bunun üzerine Kayseri Valiliği ve CHP İl Başkanlığı ilçeye ayrı ayrı inceleme heyetleri görevlendirirken Menderes hükümeti ve CHP Genel Merkezide ilçeye ayrı ayrı inceleme heyetleri göndermişti. Hükümet adına olayları incelemek üzere ilçeye giden heyetin başkanı durumundaki DP Meclis Grubu Başkanı Mazlum Kayalar Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a verdiği raporunda olayları CHP'lilerin çıkardığını ve durumun vahim olduğunu[21] bildirirken CHP heyeti de inceleme raporunda "*Partizanca idareciler her türlü huzursuzluğun sebebidir… Yeşilhisar'da dökülen vatandaş kanının asıl mesulleri, milleti iki*

[19]Yeşilhisar Olaylarına DP iktidarının ilk tepkisi yayın yasağı getirmek olmuştur. **Zafer**, 29 Mart 1960.

[20]Kocabaş'a göre Kayseri Valiliğinin basın açıklamasında olayların seyri bu şekilde verilirken CHP'nin yayın organı "*Ulus*" ile İnönü'nün Damadı Metin Toker'in Tarım Kredi Kooperatifi seçimlerini CHP'nin kazanması üzerine DP'lilerin kavga çıkardığını yazması ve sonrasında araştırmacıların bunları kaynak olarak alması olayların asıl sebebinin kaçırılmasına sebep olmuştur. Süleyman Kocabaş, **a.g.e**, s. 312-313.

[21]**Zafer**, 27 Mart 1960; İçişleri Bakanı Namık Gedik TBMM'de Burhan Belge'de Radyo Gazetesinde Yeşilhisar Olaylarının CHP'nin tahrikleri sonucunda çıktığını söylemişti. **Yüksek Adalet Divanı Kararları (1960-1961)**, TBMM Yayınları, Erişim Tarihi: 17.09.2020.

cepheye ayırarak, ikbal sürdürmek sevdasına kapılanlardır."[22] şeklinde DP hükümetini ve onun uygulamalarını sebep olarak göstermişti.

Bunlara ek olarak Yeşilhisar'dan DP'lilerin Başbakan Menderes'e CHP'lilerin İnönü'ye " ... *Mal ve can emniyetlerinin kalmadığı*" yönünde telgraflar çekmişti. Bu telgraf üzerine İnönü'nün Yeşilhisar'a giderek olayları yerinde inceleme kararı alması olaylara yeni bir boyut kazandırmıştı.

3. Himmetdede ve İncesu Olayları

28 Mart'ta CHP lideri İnönü'nün Kayseri'ye oradan da Yeşilhisar'a gideceğini açıklaması, DP hükümetini telaşlandırmıştı[23]. DP açısından bu telaşın sebebi İnönü'nün olayların yaşandığı yere gitmesinin yeni olayların yaşanmasını tahrik edeceği düşüncesi olmuştu[24]. Buradan hareketle Başbakan Adnan Menderes ve İçişleri Bakanı Namık Gedik, Kayseri Valisi Ahmet Kınık'a 3 Nisan 1960 tarihinde yapılacak CHP Kayseri İl Kongresinin iptalini ve İnönü'nün Kayseri'ye sokulmamasını emretmişti[25]. Bu emir üzerine Vali Kınık, CHP lideri İnönü'ye, İller Kanununun 9. ve 10. Maddeleri gereği yetkisini kullanarak il kongresinin iptal edildiğini, ayrıca Yeşilhisar olayları sebebiyle şehirdeki kötü olan ortamın daha da kötü hale gelmemesi için Kayseri'ye gelmemesi isteğini ileten telgrafı çekmişti[26]. Vali Kınık'a çektiği cevabi telgrafta İnönü, CHP il kongresinin iptal kararını kabul ettiğini fakat kendisinin bir vatandaş ve milletvekili olarak seyahat

[22]**Ulus**, 27 Mart 1960.

[23]Bu süreçte DP, Yeşilhisar olaylarından faydalanarak CHP'ye karşı Radyo Gazetesi'nde "*Meşruluk vasfını kaybeden CHP, ihtilal bayraktarlığı yapan, tehlikeli bir fesat ocağı haline gelmiştir. CHP kardeşi kardeşe vurdurma teşebbüsünün, son derece tehlikeli ve meşum yolu üzerinde bulunuyor!*" şeklinde suçlamada bulunmuştu. Şevket Süreyya Aydemir, **Menderes'in Dramı? (1899-1960)**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 346-347; Ümit Özdağ, **Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali**, Boyut Kitapları, İstanbul, 2004, s. 138.

[24]Cumhurbaşkanı Bayar, Başbakan Menderes'e Kayseri'de örfi idare ilan edilmesi tavsiyesinde bulunmuş ancak Başbakan Menderes bu durumda idarenin orduya bırakılacağı gerçeğinden hareketle daha doğrusu orduya olan güvensizliği nedeniyle bu tavsiyeyi uygulamamıştı. Abdi İpekçi-Ömer Sami Coşar, **İhtilalin İçyüzü**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010, s. 103.

[25]**Yüksek Adalet Divanı Kararları (1960-1961)**, TBMM Yayınları, Erişim Tarihi: 17.09.2020.

[26]**Milliyet**, 3 Nisan 1960; Dönemde DP'nin önemli isimlerinden olan Erzurum Milletvekili Burçak hatıralarında Kayseri Valisinin İnönü'ye telgraf çekmesinin ayrıca Himmetdede de ve İncesu'da İnönü'nün yolunun kesilmesinin İçişleri Bakanı Gedik'in talimatıyla gerçekleşen çok ciddi bir yanlış olduğunu ifade etmiştir. Rıfkı Salim Burçak, **On Yılın Anıları (1950-1960)**, Nurol Matbaacılık, Ankara, 1998, s. 651

hürriyetinin kısıtlanamayacağını söyleyerek Kayseri'ye gideceğini bildirmişti[27].

CHP lideri İnönü Vali Kınık'a cevabi telgrafında belirttiği üzere 2 Nisan'da kalabalık bir milletvekili ve gazeteci grubuyla Kayseri'ye gitmek üzere trenle hareket etti. Tren Kayseri'ye 30 km kala Himmetdede istasyonunda askerler tarafından durduruldu[28]. Vali Yardımcısı Şükrü Kenanoğlu, Ankara'ya geri dönmesi emrini içeren zarfı iletti. Zarfı alan İnönü, "*Ne münasebet, bu gayrikanuni bir emirdir… Örfi idare mi var, ne için gitmeyecekmişim, bir vatandaş olarak, parti başkanı olarak mutlaka Kayseri'ye gideceğim… Sizin bu hareketinize benzer dünyada bir memleket daha var, o da Afrika'daki sömürge halkıdır, Zenci halkıdır. Onlara yapılan muamelenin aynısını bana yapamazsınız.*"[29] şeklinde isteği reddetmişti.

Himmetdede de yaklaşık üç saat yolu kesilen CHP lideri İnönü'nün Kayseri'ye gitme noktasında gösterdiği kararlılık üzerine Kayseri Valisinin yolun açılması emriyle sonuç vermişti. Tren Kayseri istasyonuna girdiğinde İnönü'yü burada ciddi bir kalabalık karşılamıştı. Buradan sevgi gösterileri arasında CHP İl Başkanlığına geçen İnönü, "*Sevgili vatandaşlarım, aranızda bahtiyar oldum. Her muradınıza ermenizi dilerim. Çok teşekkür ederim. Vakit hayli geçti. Sabahtan beri zahmet edip beni beklediniz. Yavaş yavaş dağılmaya çalışalım. Sizler mükemmel insanlarsınız. Var olun bin yaşayın. Sizin bu azminiz karşısında dayanacak hiçbir kuvvet yoktur.*"[30] şeklinde kendisini bekleyen kalabalığa hitap etmişti.

İnönü, 3 Nisan sabahı yaklaşık 50 araçlık konvoyla İncesu üzerinden Yeşilhisar'a gitmek için Kayseri'den hareket etmiş ancak İncesu'nun girişinde askerler tarafından İnönü'nün yolu kesildi. Burada ilçe kaymakamı tarafından kendisine Kayseri Valiliğinin geri dön emri tebliğ edilen İnönü geri dönmeyi reddetti. Bu sırada İnönü ile yolunu kesen askerlerin başında bulunan Kurmay Binbaşı Selahattin Çetiner arasında ilginç bir diyalog geçti. Bu diyalog sırasında İnönü, "*Ateş et emri verecek misin?*" şeklinde Çetiner'e sorduğunda onun cevabı "*Ne münasebet Paşam! Size ateş etmektense, kendime ateş edip intiharı tercih ederim.*"[31] şeklinde oldu. Birand'a göre ordu

[27]**Ulus**, 3 Nisan 1960; **Yüksek Adalet Divanı Kararları (1960-1961)**, TBMM Yayınları, Erişim Tarihi: 17.09.2020.

[28]**Cumhuriyet**, 3 Nisan 1960; Ali Gevgili, **Yükseliş ve Düşüş**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1987, s. 145-146.

[29]**Ulus,** 3 Nisan 1960; Metin Toker, **Demokrasiden Darbeye (1957-1960)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, s. 318.

[30]**Milliyet**, 3 Nisan 1960.

[31]**Yüksek Adalet Divanı Kararları (1960-1961)**, TBMM Yayınları, Erişim Tarihi: 17.09.2020; Binbaşı Çetiner kısa süre sonra kendisinin Anayasa dışı iş ve işlemlere zorlandığını söyleyerek "*Bir asker çocuğu olarak girdiğim ve aşk derecesinde bağlı olduğum mesleğimden, teessür içinde istifa ediyorum.*" ordudaki görevinden ayrılmıştır.

gerek Himmetdede de gerekse de İncesu'da CHP lideri İnönü'ye bir siyasi parti lideri gibi değil, bir komutan gibi davranarak rengini belli etmiş ve olup bitenlerde rol almayı reddetmişti[32].

Uzun süren pazarlıklar sonucunda İnönü'nün "*Ürgüp-Bor-Aksaray*" üzerinden Ankara'ya gitmeyi kabul etmesi üzerine Vali Kınık yolun açılmasını emretmişti. Toker'in belirttiğine göre İnönü söz konusu güzergâhta ilerlerken heyetinde yer alan Tokat Milletvekili Dr. Faruk Ayanoğlu'nu da kendi yerine incelemede bulunmak üzere Yeşilhisar'a göndermişti[33].

4. Kayseri Olaylarının Basına ve TBMM'ye Yansıması

Yeşilhisar olayları sonrasında CHP lideri İnönü'nün Kayseri ziyareti basında ve TBMM'de ciddi karşılık buldu. DP Meclis grubu son gelişmeleri değerlendirmek üzere 7 Nisan'da toplanarak muhalefete dönük izlenecek yöntemi belirlemeye çalışmıştı. Kayseri olayları ile İnönü'nün hükümete meydan okuyan tavrı Başbakan Menderes'i oldukça rahatsız etmişti[34]. DP meclis grubunda yaptığı konuşmada Menderes "*Memleket bugün kabil-i idare olmaktan çıkmıştır. İşler çoktan laçka olmuştur. Adliye işlemez hale gelmiş, idare acze düşmüştür. Matbuat muhalefetle beraber koskoca bir hıyanet makinesi kurmuştur. Hükümetin tek başına hiçbir şey yapmasına imkân kalmamıştır. Artık laf yerine kanuni tedbir almanın zamanı gelmiştir.*"[35] şeklinde gelinen noktayı işaret etmişti. Aynı şekilde İçişleri Bakanı Gedik'te Yeşilhisar Olaylarını, 24 Mart'ta hükümeti basmaya fiili teşebbüs yapıldığı şeklinde değerlendirdikten sonra CHP'nin kanun dışı hareketleri ve tahrikleri sonucu memleket bütünlüğünün tehlikede olduğunu söylemiş ve onun frenlenmesi için etkili tedbirlerin alınmasını istemişti[36].

Başbakan Menderes ve İçişleri Bakanı Gedik'in ardından söz alan DP Kayseri Milletvekili Kamil Gündeş, uzun bir şekilde '*Kayseri Olayları*' hakkında meclise bilgi verdikten sonra *"... Memleket huzur bulmadıkça,*

Ulus, 6 Nisan 1960; Şevket Süreyya Aydemir, **İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilâli**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 287.

[32]Mehmet Ali Birand-Can Dündar-Bülent Çaplı, **a.g.e**, s. 160-161.

[33]Metin Toker, **Demokrasiden…**, s. 321.

[34]Mumcu bu süreçte Başbakan Menderes'in Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a yazdığı mektupta, CHP'nin "*bir ihtilal teşebbüsünde*" bulunduğu şüphesini dile getirdiğini Bayar'ında Menderes'le aynı fikirde olduğunu yazmaktadır. Uğur Mumcu, **İnkılap Mektupları**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1987, s. 95-101; Şevket Süreyya Aydemir, **a.g.e**, s. 347-350.

[35]**Milliyet**, 8 Nisan 1960; Kurtul Altuğ, **Bir Numaralı Tanık**, İsim Yayınları, Ankara, 2011, s. 216.

[36]**TBMM DP Meclis Grubu Tutanakları**, XI, C: 302, 7 Nisan 1960, s. 37-38.

huzuru bozanlar hakkında gerekli tedbirler alınmadıkça, bugün Kayseri'de çıkan olayların vatanın şurasında, burasında çıkacağına ve vatandaşın bu yüzden daimi bir huzursuzluk içinde kalacağına kani bulunduğumdan tesirli tedbirlerin alınması lazım geldiğine mebus olarak inanıyorum." şeklinde konuşmuştu[37]. Görüldüğü gibi DP milletvekilleri arasında tedbir olarak dile getirilen fikir mecliste olağanüstü yetkilere sahip bir tahkikat komisyonunun kurulması olmuştu. Bu fikir DP milletvekillerinin çoğunluğu tarafından kabul edilirken kimi milletvekilleri ise kurulması düşünülen bu komisyonun adeta İstiklal Mahkemelerine benzediğine işaret ederek bu düşünceye karşı çıkmışlardı[38]. Bu noktada örneğin DP Tekirdağ Milletvekili Dr. Zeki Eratman'ın, Kayseri olaylarını değerlendirdiği konuşmasında İnönü'nün yolunun kesilmesi, sıkıyönetim ilan edilmesi, Binbaşı Çetiner'in istifası vb. gelişmelerle ilgili hükümeti eleştirerek acizlik gösterildiğini ifade etmesi Menderes'i kızdırmıştı. Eratman'ın konuşması bitmeden Menderes guruba "*Ben istifa ediyorum*" diyerek salondan ayrılmış ancak milletvekili ve bakanların telkinleri sonucu genel kurula geri dönmüştü[39].

DP milletvekillerinin eleştiri ve önerilerini dinleyen Başbakan Menderes, kürsüye geldiğinde ülkenin idare olmaktan çıktığını ve böyle bir zor zamanda bütün DP milletvekillerinin hükümetin yanında birlik olmasının gerekliliğine değinerek sözlerine başladı. Menderes, DP gurubundan isteklerini, "*Muhalefet çalışmaları meşruiyet dışında cereyan ediyor görülmektedir. Buna Türkiye Büyük Millet Meclisi el koysun. Tahkik etsin*." şeklinde ifade etmiş devamında " *Koskoca vatan sathında bu insanlar memleketi temelinden yıkmaya çalışıyorlar; bunlar hakkında tahkikat açılmaz mı?*" diye gruba soru yönetmişti. Menderes DP gurubunun TBMM'deki çalışmalarından da memnun olmadığını, "*Biz Amerikalılara kızlarımızı peşkeş çekmişiz… Bunları söylemişler mi? Bu namussuzca, hayasızca söylenenleri tespit edin, bunları getirin Meclise. Düşünelim, konuşalım 'Ahlaksızlar, namussuzlar sizi kapatıyoruz' diye Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile kapatalım.*"[40] şeklinde ifade ederken bu süreçte CHP'nin kapatılması düşüncesini de milletvekilleriyle paylaşmıştı.

[37]Kayseri Milletvekili Necati Kumrel ise CHP'nin 1950'den beri "*yıkıcı*" propaganda yaptığını söylediği konuşmasında İnönü'nün Himmetdede ve İncesu'da durdurulmasını isabetli bulduğunu, bu gelişmenin DP'lilerin maneviyatını yükselttiğini, CHP'lilerin ise maneviyatlarını alt üst ettiğini söylemiş ve hükümeti bu cesur hareketinden dolayı kutladığını ifade etmişti. **Zafer**, 8 Nisan 1960.

[38]Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam (1950-1964)**, C: 3, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 390-391.

[39]Rıfkı Salim Burçak, **a.g.e**, s. 651.

[40]**TBMM DP Meclis Gurubu Tutanakları**, XI, C: 302, 7 Nisan 1960, 7 Nisan 1960, s. 32-36.

Başbakan Menderes, CHP lideri İnönü'nün Kayseri Ziyaretine dönük "*Bu adam kalkıyor gidiyor, niçin gidiyor? Bu adam tahrik için gidiyor seçimleri önlemek için dolaşıyor. Çünkü seçimlerden vebadan korkar gibi korkuyor. Çünkü sonu geleceğine kani. Fitne ocağı dağılır; son kozunu oynuyor.*" şeklinde eleştiride bulunurken konuşmasında basının hükümet aleyhinde çalıştığından ve adaletin sağlıklı çalışmadığından dert yanmıştı. Bu noktada Menderes, "*Bu yazılar nedir? Alenen 'kalkın ehli vatan' diye avazeler fırlatmaktadırlar. Baştanbaşa suçtur. Dava açmanın ehemmiyeti yok. Sebep? Üç sene sürecektir. Netice alınmayacaktır. Kapatacaksınız zulmü istibdadı.*" şeklinde basına bakışını ortaya koyarken mahkemelerin ve hâkimlerin adaletine de güvenmediğini, "*Muhterem arkadaşlar bu memleket kardeş kavgasının eşiğine gelmişse burada büyük mesuliyet adalettedir.*"[41] şeklinde dile getirmişti.

Konuşmasının sonunda Başbakan Menderes'e göre çözüm, "*Şimdi bir komisyon kurarsınız ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin tahkikat açması konusunda karar verirsiniz. Sonra bu tahkikata bütün sathı vatanda Cumhuriyet Halk Partisi nasıl çalışıyor? Tespit edelim. Sonra günlük gazetelerin neşriyatı alınır, mevcut kanunlarla karşılaştırılır, bakar ki adalet kanunları tatbik etmemiştir, ne yapalım? Benim kuvvetim yok adalet karşısında: Sizin kudretiniz vardır.*"[42] şeklinde olmuştu.

Başbakan Menderes'in yukarıdaki konuşmasına bir bütün olarak bakıldığında Türk siyasetinin temel sorunu olan muhalefete tahammülsüzlük/güvensizlik duygusunun zirve örneği görülmektedir. Menderes konuşmasında kısa süre sonra devreye girecek olan Tahkikat Komisyonu'nun ipuçlarını vermişti. Bu anlamda '*Kayseri Olaylarının Tahkikat Komisyonu*' nun kurulmasında etkili olduğu tarihi bir olgudur. CHP'ye ve onun lideri durumundaki İnönü'ye ayrıca basına karşı oldukça güvensizdir. CHP'nin meşruiyet sınırları dışına çıktığını düşünen Menderes[43], durumun TBMM tarafından araştırılması sonrasında CHP'nin kapatılmasını istemiş aynı şekilde CHP'nin güdümünde hareket ederek yıkıcı propaganda yaptığını düşündüğü basına da kapatma cezasının uygulanmasını önermişti[44].

[41]**TBMM DP Meclis Gurubu Tutanakları**, XI, C: 302, 7 Nisan 1960, 7 Nisan 1960, s. 32-36.

[42]**TBMM DP Meclis Gurubu Tutanakları**, XI, C: 302, 7 Nisan 1960, 7 Nisan 1960, s. 32-36.

[43]Aslında Başbakan Menderes'in CHP lideri İnönü'nün meşruiyet sınırları dışına çıktığı düşüncesi dönemde İnönü'ye yakın bir isim olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından yıllar sonra kaleme alınan "*Politikada 45 Yıl*" isimli eserinde "*İhtilalin manevi babası İsmet Paşa idi*" şeklinde ifade edilmiştir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Politikada 45 Yıl**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1984, s. 260.

[44]Bu dönemde DP'nin yayın organı durumunda olan Zafer, DP Meclis Grubunda alınan kararı "*Muhalefetin Gizli ve Yıkıcı Faaliyetleri Hakkında Meclis Tahkikatı Açılacaktır*"

Diğer taraftan dönemde CHP'yi destekleyen Ulus ve DP'yi destekleyen Zafer gazetelerine bakıldığında iki tarafında Kayseri Olaylarını kendi tabanlarına anlatma ihtiyacı hissettikleri görülmektedir. Bu noktada örneğin "*İnönü'nün Dünkü Beyanatı: Tarumar Olmak Yolundadırlar*" şeklinde manşet atan Ulus, *"... Azınlıkta olan kanun dışı partizanların mecalleri zayıflığın son haddine gelmiştir. Nihai kalıntılar vatandaşın iradesi önünde tarumar olmak yolundadır.*"[45] ifadesini kullanırken "*CHP Lideri Balkan Komitacılığı Yapıyor*" manşeti ile çıkan Zafer, "*Her ne pahasına olursa olsun ortalığı karıştırmak isteyen CHP lideri Balkan komitacılığı yapıyor. Türk Milleti, kendi kaderini maskesi düşmekte olan komitacı politikacının tutkunu olanları tercih edecektir... İl kongresinde bulunmak için değil, ortalığı karıştırmak için seyahate çıkıyor... Yeşilhisar azdırılmış CHP'lilerin hükümeti basmaya kıyam ettikleri yerdir... Bu rastgele bir seyahat, normal yolculuk değildir... Adli tahkikat ve asayiş sürerken 'İşler biraz daha karışsın' parolası ile hareket ediliyor...*"[46] şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

5. Yassıada Mahkemesinde Kayseri Olaylarının Görülmesi

27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında, başta Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes olmak üzere DP'li Bakanlar, Milletvekilleri, yöneticiler ve asker-sivil devlet memurları tutuklanmıştı. Bunlar yargılanmak üzere Marmara Denizi'ndeki Yassıada'ya götürülürken burada, "*İhtilal/Olağanüstü Mahkemesi*" nitelemesiyle Milli Birlik Komitesi (MBK) emriyle kurulan Yüksek Adalet Divanı tarafından yargılanmıştı[47]. Halk arasında "*Yassıada Mahkemesi*" denilen bu mahkemede farklı davalar yanında "*Kayseri Olayları Davası*" açılmıştı[48]. Bu davanın sanıkları olarak:

başlığı ile verirken kararın ittifakla alındığını ve 11 Nisan'da DP Grubunun tekrar toplanacağını yazmıştı. **Zafer**, 8 Nisan 1960.

[45]**Ulus**, 4 Nisan 1960.

[46]**Zafer**, 4 Nisan 1960.

[47]Mehmet Ali Birand-Can Dündar-Bülent Çaplı, **Demir Kırat Bir Demokrasinin Doğuşu**, Can Yayınları, İstanbul, 2016, s. 242; Erdoğan Günal, **Türkiye'de Demokrasinin Yüzyıllık Serüveni (1908-2008)**, Kara Kutu Yayınları, İstanbul, 2009, s. 161; Hikmet Özdemir, "Siyasal Tarih (1960-1980)" **Çağdaş Türkiye Tarihi (1908-1980)**, (Yay. Yön. Sina Akşin), Cem Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 198; Yassıada Mahkemesi ve aldığı kararlar Çavdar tarafından Terakkiperver ve İttihatçıların yargılandığı 1926 İstiklal Mahkemesi'nden sonra, Cumhuriyet tarihimizin ikinci siyasal soykırımı olarak nitelendirilmiştir. Tevfik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze**, İmge Kitabevi, Ankara, 2013, s. 97.

[48]Yassıada Mahkemesi'nde DP'liler 19 farklı konuda yargılanmıştır. Söz konusu dava konuları; Köpek, 6-7 Eylül Olayları, İstanbul-Ankara Olayları, Arsa Satışı Yolsuzluğu, Topkapı Olayları, Bebek, Zimmet ve İrtikâp, Viynlex Ortaklığı Yolsuzluğu, İpar Transport Şirketi Döviz Kaçakçılığı, Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu'na Aykırı Hareket (Barbara), Radyo, Örtülü Ödenek, Çanakkale ve Geyikli Olayları, Kayseri Olayları, Demokrasi İzmir Gazete ve Matbaasının Tahribi, Vatan Cephesi, İstimlak

Celal Bayar, Adnan Menderes, Kayseri Milletvekilleri: Ali Rıza Kılıçkale, Fahri Köşkeroğlu, Fikri Apaydın, Hakkı Kumrel, İbrahim Kirazoğlu, Kamil Gündeş, Osman Kavuncu, Servet Hacıpaşaoğlu, Kayseri Valisi Ahmet Kınık Yurtiçi 5. Doğu Bölge Komutanı Tuğgeneral Kemal Çakın, Emniyet Genel Müdürlüğü Başmüfettişi Aziz Ronabar isimleri yargılanmıştı[49].

Kayseri Olayları Davası, ağırlıklı olarak Himmetdede ve İncesu'da CHP lideri İnönü'nün yolunun kesilmesini esas almıştı. Mahkemenin "*Kayseri Olayları Davası Gerekçesi*" nin giriş bölümünde olayların gelişim seyri anlatılmıştı. Buna göre sanıkların Himmetdede ve İncesu'da İnönü'nün yolunun kesilmesiyle Anayasa'da yer alan "*seyahat hürriyetinin kısıtlanamayacağı*" emrine muhalefet ettikleri ayrıca zorla yol kesmek ve hatta "*ateş emri*" vermekle şiddete başvurdukları gerekçesiyle "*Anayasayı ihlal*" suçundan yine TCK'nın 46/1 maddesi ve şiddete başvurmak suçundan da aynı kanunun 188. Maddesi gereği cezalandırılmaları istenmişti. Söz konusu cezalar ilk madde için idam cezasını, ikinci madde için ise ağır hapis cezasını içermekteydi[50].

Kayseri Olayları Davası'nda sanıklara Himmetdede ve İncesu'da CHP lideri İnönü'nün yolunun kesilmesine kimin emir verdiği sorulmuştu. Burada dikkati çeken nokta mahkemenin kendilerini cezalandırmak için ısrarla Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve İçişleri Bakanı Namık Gedik'in emir verip vermedikleri üzerinde durması olmuştu. Sanık devlet memurlarının "*Bunlar tarafından emir verildi*" ifadelerine karşılık mahkeme heyeti kendilerine "*Kanunsuz emirleri niye uyguladınız, neden istifa etmediniz?*" şeklinde karşılık vermiş bunun üzerine söz konusu kişiler "*emir kulu*" olduklarını söyleyerek, amirleri tarafından verilen emirleri, "*istemeyerek de*" olsa yerine getirmek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdi[51].

Diğer taraftan Kayseri Milletvekilleri kendilerini savunurken, CHP lideri İnönü'nün İncesu'da yolu kesildiğinde kendilerinin burada bulunmadıklarını ifade etmişti. Kayseri Valisi Kınık, kendi yetkisini kullanarak İncesu'da İnönü'nün yolunun açılması ve Ürgüp üzerinden Ankara'ya dönmesini sağladığını söylerken, Yurtiçi 5. Bölge Komutanı Kemal Çakın ise İncesu'ya

Yolsuzlukları, Değirmen Davası başlıklarını taşımıştır. Kerem Yavaşça, "Ada'da Bir Müsamere: Düşükler Yassıada'da" **Türkiye'nin 1960'lı Yılları**, (Hzl. Mete Kaan Kaynar), İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 134-138; Samet Ağaoğlu, **Marmara'da Bir Ada**, Baha Matbaası, İstanbul, 1972, s.57-91.

[49]**Yüksek Adalet Divanı Kararları (1960-1961)**, TBMM Yayınları, Erişim Tarihi: 17.09.2020.

[50]**Yüksek Adalet Divanı Kararları (1960-1961)**, TBMM Yayınları, Erişim Tarihi: 17.09.2020.

[51]**Yüksek Adalet Divanı Kararları (1960-1961)**, TBMM Yayınları, Erişim Tarihi: 17.09.2020.

kuvvet kullanmak için değil, olup bitenlere nezaret etmek için geldiklerini söylemişti[52].

Sanıkların savunmaları tamamlandıktan ve şahitler dinlendikten sonra, mahkemenin "*Esas Hakkında Mütalaa*"sı okunmuştu. Burada dikkati çeken nokta mahkeme heyetinin mahkemenin tarafsızlığına ve hukuk diline yakışmayan ifadelerde bulunması olmuştu. Bu noktada örneğin İnönü'nün yolunun askerler tarafından kesilmesi için "*İşgalci bir devletin bir ordusu gibi Kayseri'yi işgal etmiş ve yolları kesmişti…*" ifadesi kullanılırken, Vali Kınık ve Yurtiçi 5. Bölge Komutanı Çakın'ın İncesu'da yolu kapatarak "*Dükkânlar ve Fırınları zorla kapatarak yiyecek krizi yarattıkları*"[53] şeklinde bir öngörüde bulunulmuştu.

DP'lilerin yargılandığı Yassıada Mahkemesi duruşmaları 14 Ekim 1960 tarihinde başlamış ve yaklaşık bir yıllık süre sonunda 15 Eylül 1961 tarihinde tamamlanmıştı. Buna göre 9 Ocak 1961'de görülmeye başlanan Kayseri Olayları davası 20 Nisan 1961'de sonlanmıştı. İnönü'nün içinde bulunduğu trenin Himmetdede de durdurulması ve İncesu'da otomobilinin yolunun kapatılması mahkeme tarafından seyahat özgürlüğünün engellenmesi olarak değerlendirilmişti. Bu davada Cumhurbaşkanı Bayar, Başbakan Menderes İçişleri Bakanı Gedik'inde içinde bulunduğu 13 kişi yargılanmıştır. 13 oturum 15 celsede tamamlanan dava sonunda Cumhurbaşkanı Bayar ve Başbakan Menderes idam cezası alırken, Kayseri Valisi Kınık, Yurtiçi 5. Bölge Komutanı Çakın, Emniyet Genel Müdürlüğü Başmüfettişi Ronabar 4'er yıl 2'şer ay hapis ve kamu hizmetlerinden ömür boyu men cezası almıştır. Diğer sekiz sanık ise beraat etmişti. Buna ek olarak Başbakan Menderes'in idam cezası 17 Eylül 1961'de infaz edilirken Cumhurbaşkanı Bayar'ın idam cezası müebbet hapse çevrilmiş ve DP'li 367 sanıkla birlikte Kayseri Merkez Cezaevine konulmuştu[54].

6. Sonuç

Türkiye'de Cumhuriyetin kuruluşundan İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar geçen süreçte kısa süreli TCF ve SCF denemeleri hariç tutulursa tek partili dönem yaşandı. Bu dönemin temel aktörü ise devleti kuran parti durumundaki CHP olurken, İkinci Dünya Savaşı sonunda gerek iç gerekse dış şartların zorlamasıyla Türkiye'de çok partili hayata geçildi. Bu karar

[52]**Yüksek Adalet Divanı Kararları (1960-1961)**, TBMM Yayınları, Erişim Tarihi: 17.09.2020.

[53]**Yüksek Adalet Divanı Kararları (1960-1961)**, TBMM Yayınları, Erişim Tarihi: 17.09.2020.

[54]Kerem Yavaşça, **a.g.m**, s. 137; Orhan Erkanlı, **Anılar… Sorunlar… Sorumlular**, Baha Matbaası, İstanbul, 1973, s. 120-121.

sonrası kısa süre içerisinde evrensel değerleri kabul eden irili ufaklı pek çok siyasi parti ortaya çıkmasına rağmen bu partilerin hiçbirisi DP kadar ülkenin gelecekteki siyasetinde etkili olamadı.

Tek Parti dönemi CHP kadroları içinden çıkan isimlerce kurulan DP 1946-1950 dönemini muhalefette geçirirken 1950-1960 döneminde ise ülkeyi tek başına yönetmiştir. Muhalefet döneminde CHP'yi demokratikleşme yönünde zorlayan DP 14 Mayıs 1950 genel seçimleri ile iktidara gelmiş ve on yıllık süreçte kendi sosyo-ekonomik politikalarını uygulamıştır. DP'nin on yıllık iktidarı döneminde Türk demokrasisinin gelişimi adına yerine getirdiği en önemli işlev Tek Parti döneminde öteki durumuna düşürülen geniş toplum kesimlerini siyasal hayatın bir unsuru haline getirmeyi başarması olmuştur.

Diğer taraftan DP'nin, 1950, 1954 ve 1957 genel seçimlerini kazanarak ülkeyi yönetse de 27 Mayıs 1960 darbesine giden süreçte ülkeyi tek parti dönemi anlayışıyla yönetmekten kaçınmaması ayrıca CHP/İnönü'nün sebep olacağı bir darbe korkusundan bir türlü kendisini kurtaramaması dönemde Türk demokrasisinin gelişiminde olumsuz bir sonuç doğurmuştur. Bu noktada 1957 seçimleri iktidar-muhalefet ilişkilerinde ülkede yeni bir dönem başlatmıştır. Özellikle daha oy kullanma devam ederken iktidar denetimindeki radyodan sonuçların iktidar lehine ilan edilmesi CHP'nin muhalefet anlayışını ilerleyen süreçte daha da sertleştirmesi sonucunu doğurmuştur. Dönemde DP'nin muhalefete tahammülsüzlüğü muhalefeti sorumsuz muhalefet anlayışına iterken ülkeyi de 27 Mayıs 1960 darbesine götürmüştür.

Bu anlamda 1959 baharında CHP lideri İnönü'nün "*Büyük Taarruz*" nitelemesiyle giriştiği Ege gezisinde çıkan olaylar ve bu olayların TBMM'deki görüşmeleri sırasında iktidarın muhalefete karşı takındığı tavır siyasi partilerin tabanında da karşılık bulmuştur. İşte Kayseri'nin küçük bir ilçesi olan Yeşilhisar'da meydana gelen olaylara DP ve CHP'nin gereğinden fazla anlam yüklemesi süreçte "*Kayseri Olayları*" adıyla anılan bir dizi olayın yaşanması sonucunu doğurmuştur. Bu olaylar dizisi sırasında sorumsuz muhalefet anlayışının bir örneği olarak CHP lideri İnönü'nün Kayseri'ye gitme ısrarı ayrıca Başbakan Menderes'in de muhalefete tahammülsüzlük anlayışının bir yansıması olarak İnönü'nün Himmetdede ve İncesu'da yolunu kapatması 27 Mayıs 1960 darbesine giden süreçte Türk demokrasisini kurban eden bir aşama olmuştur. Darbe sonrasında Yassıada'da kurulan darbe mahkemesinin bir konusu da Kayseri Olayları olmuştur. Burada mahkeme heyetinin Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve İçişleri Bakanı Namık Gedik'i doğrudan olayların müsebbibi olarak değerlendirdiği ayrıca sanıklar aleyhine mahkemenin tarafsızlığına ve hukuk diline yakışmayan ifadelerde bulunduğu görülmüştür.

7. Kaynaklar

1.Resmi Yayınlar

TBMM DP Meclis Gurubu Tutanakları, Yüksek Adalet Divanı Kararları

2. Süreli Yayınlar

Cumhuriyet, Milliyet, Ulus, Zafer

3. Diğer Yayınlar

Ağaoğlu Ahmet, **Serbest Fırka Hatıraları**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.

Ağaoğlu Samet, **Marmara'da Bir Ada**, Baha Matbaası, İstanbul, 1972.

Albayrak Mustafa, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2004.

Altuğ Kurtul, **Bir Numaralı Tanık**, İsim Yayınları, Ankara, 2011.

Anadol Cemal, **Türk Siyaset Tarihinde Demokrat Parti**, Yeniden Kuvayi Milliye Yayınları, İstanbul, 2004.

Avşar Abdülhamit, **Bir Partinin Kapanmasında Basının Rolü Serbest Cumhuriyet Fırkası**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998.

Ayata A. Güneş, **CHP (Örgüt ve İdeoloji)**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1992.

Aydemir Ş. Süreyya, **Menderes'in Dramı? (1899-1960)**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2017.

----------, **İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilâli**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.

----------, **İkinci Adam (1950-1964)**, C: 3, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.

Bila Hikmet, **CHP (1919-2009)**, Doğan Kitap, İstanbul, 2008.

Birand M. Ali-Can Dündar-Bülent Çaplı., **Demir Kırat Bir Demokrasinin Doğuşu**, Can Yayınları, İstanbul, 2016.

Burçak R. Salim, **On Yılın Anıları (1950-1960)**, Nurol Matbaacılık, Ankara, 1998.

Çakmak Diren, **Hürriyet Partisi (1955-1958)**, Libra Kitap, İstanbul, 2016.

Çavdar Tevfik, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze**, İmge Kitabevi, Ankara, 2013.

Çevik Zeki, **Milli Mücadele'de "Müdafaa-i Hukuk'tan Halk Fırkası'na" Geçiş (1918-1923)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2002.

Demirel Tanel, **Türkiye'nin En Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011.

Erkanlı Orhan, **Anılar… Sorunlar… Sorumlular**, Baha Matbaası, İstanbul, 1973.

Emrence Cem, **99 Günlük Muhalefet Serbest Cumhuriyet Fırkası**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.

Eroğul Cem, **Demokrat Parti Tarih ve İdeolojisi**, Yordam Kitap, İstanbul, 2013.

Gevgili Ali, **Yükseliş ve Düşüş**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1987.

Günal Erdoğan, **Türkiye'de Demokrasinin Yüzyıllık Serüveni (1908-2008)**, Kara Kutu Yayınları, İstanbul, 2009.

İpekçi Abdi-Ö. Sami Coşar, **İhtilalin İçyüzü**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2010.

Karataş Murat, "Tek Parti Döneminde Halk Eğitiminin Bir Aracı Olarak Halkevleri", **Tarih Toplum ve İnanç**, (Ed. Kazım Kartal), İksad Yayınevi, Ankara, 2020, s. 107-152.

Karaosmanoğlu Y. Kadri, **Politikada 45 Yıl**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1984.

Kili Suna, **1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976.

Kocabaş Süleyman, **27 Mayıs 1960 Darbesinin İç Yüzü Menderes Nasıl Devrildi?**, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Koç Rasim, **İdam Sehpasındaki Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu**, Kopernik Kitap, İstanbul, 2018.

Limoncuoğlu Alihan, "Türkiye'de Üçüncü Yolun Başı: Millet Partisi (1948)", **Akademik Hassasiyetler**, C: 5, S: 10 (Aralık 2018), s. 145-155.

Mert Nuray, **Merkez Sağın Kısa Tarihi**, Selis Kitaplar, İstanbul, 2007.

Mumcu Uğur, **İnkılap Mektupları**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1987.

Ensarı Nevra, "Ellili Yıllarda Radyo ve Siyaset" **Türkiye'nin 1950'li Yılları**, (Hzl. Mete Kaan Kaynar), İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 393-422.

Okyar Fethi, **Üç Devirde Bir Adam**, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1980.

Özdağ Ümit, **Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali**, Boyut Kitapları, İstanbul, 2004.

Özdemir Hikmet, "Siyasal Tarih (1960-1980)" **Çağdaş Türkiye (1908-1980)**, (Yay. Yön. Sina Akşin), Cem Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 191-261.

Toker Metin, **DP Yokuş Aşağı (1954-1957)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.

----------, **Demokrasiden Darbeye (1957-1960)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.

Tökin F. Hüsrev, **Türk Tarihinde Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişimi (1839-1965)**, Elif Yayınları, İstanbul, 1965.

Tunaya T. Zafer, **Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952)**, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1952.

Turan Şerafettin, **Kökeni Ulusal Direnişe Dayanan Bir Devrim Partisi Cumhuriyet Halk Partisi**, Tüses Yayınları, İstanbul, 2000.

Yavaşça Kerem, "Ada'da Bir Müsamere: Düşükler Yassıada'da" **Türkiye'nin 1960'lı Yılları**, (Hzl. Mete Kaan Kaynar), İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 117-138.

Yavuzalp Ercüment, **Menderes'le Anılar**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.

Yeşil Ahmet, **Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk Teşkilatlı Muhalefet Hareketi Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**, Cedit Neşriyat, Ankara, 2002.

Yetkin Çetin, **Serbest Cumhuriyet Fırkası Olayı**, Karacan Yayınları, İstanbul, 1982.

Yücel M. Serhan, **Demokrat Parti**, Ülke Kitapları, İstanbul, 2001.

Zürcher Erık Jan, **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1992.

Ekler

Milliyet

İNÖNÜ'nün GEZİSİ HÂDİSELİ BAŞLADI

Kayseri Valisi bütün siyasi toplantıları tehir ederek İnönü'yü getiren trenі vilâyet hududunda durdurttu

3 saat sonra frene müsaade edildi ve İnönü garda büyük tezahüratla karşılandı

ADLİYE VEKİLİ istifasını verdi

VEKİLLER ANKARAYA ÇAĞIRILDI

Ek-1: **Milliyet**, 3 Nisan 1960

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Yüzbini bulan bir vatandaş topluluğunun tezahüratı arasında

İSMET İNÖNÜ KAYSERİ'YE GİRDİ

Emir kanunsuzdur, Uşak Valisi sizin gibi memurlara beni öldürtmek için emir verdi, onlar şerefli idiler, vatansever subaydılar, bu emri dinlemediler

«İnerim, yaya giderim ve halkın içinegirerim»

İNÖNÜ BUGÜN ANKARA'YA DÖNÜYOR

«Kayseriye geliyorum»

D. P. iktidarı vatandaş deri ve ızdırabı ile ilgisini kesmiştir

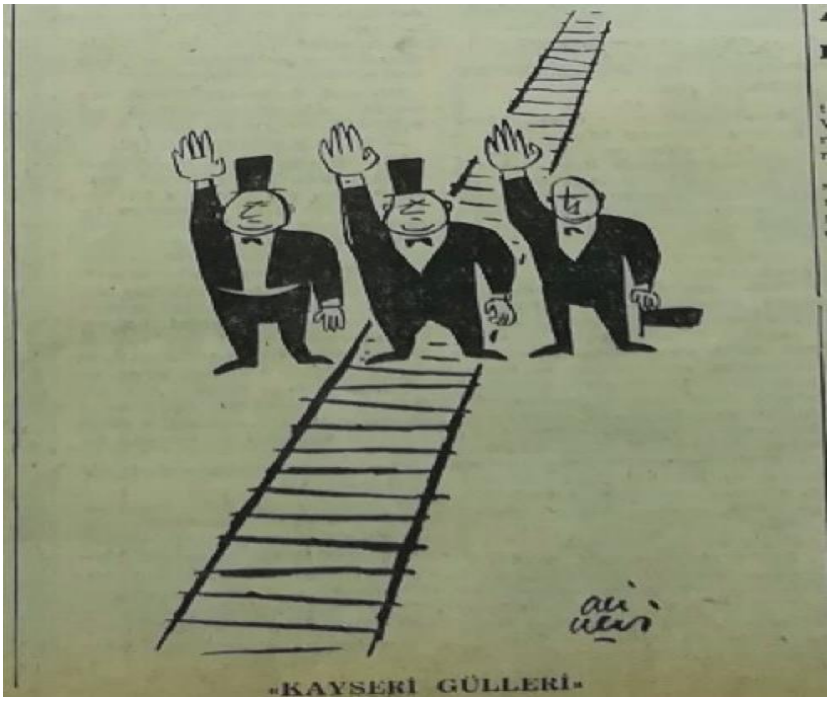
Adliye Vekili dün istifa etti

«Kaderinizi tarihin hükmüne bırakıyoruz»

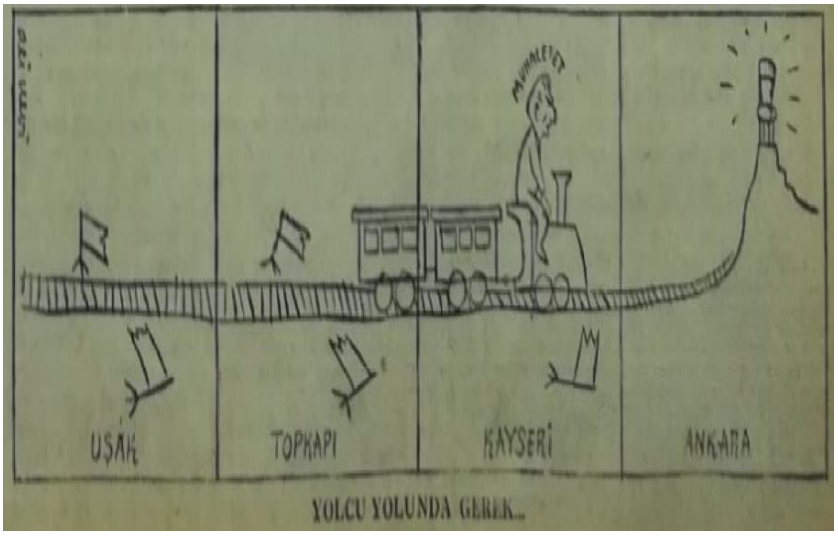
Ek-2: **Ulus**, 3 Nisan 1960

ZAFER
Demokrasimizdir
YIL II, SAYI: 3787 — 4 NİSAN PAZARTESİ 1960
Her ne pahasına olursa olsun, ortalığı karıştırmak isteyen
C.H.P. liderleri, Balkan Komitacılığı Yapıyor
Türk Milleti Kendi Kaderini Maskesi Düşmekte Olan Komitacı Politikasının Zehrunu Olanlara Terkedemez
Hariciye Vekilinin Dün Verdiği Beyânat
Kıbrıs mevzuunda, tam mutabakat mevcuttur!..
Kruşçef'in iddiaları Reddedildi
Memleketimizde Yeni Bir İlâç Fabrikası
C.H.P. Yıllar Boyu Bu Vatanı İhmal Etmiştir
Meclis Bugün İçtima Ediyor
NATO Onbir Yaşında
Yeni açılan iş büroları
D. Parti, Tuttuğu Yolda, Dev Adımlarla İlerlemektedir
BUGÜN

Milliyet
ANKARA GÜNEŞ
Pazartesi 4 NİSAN 1960
İNÖNÜ YEŞİLHİSAR'A SOKULMADI
Sabah Kayseriden ayrılan CHP liderinin yolu kesildi ve İncesu'da 9 saat askerî kordon altında tutuldu
Gece Ürgüp'e gelen C.H.P. Lideri rahatsızlandı. Bugün beraberindekilerle Ankara'ya dönecek
Aygün, halkı tekrar V. C. ye davet etti
İncesu'ya giden asker dolu kamyon devrildi
DURUM
Son hadiseler ve Anayasa
CHP

EK-5: **Cumhuriyet**, 6 Nisan 1960

Ek-6: **Cumhuriyet**, 4 Nisan 1960

Ek-7**: Milliyet**, 5 Nisan 1960